

Kategorija živosti u zapadnojužnoslavenskim jezicima

Kovačić, Katarina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:769113>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-03**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti

Diplomski studij južnoslavenskih jezika i književnosti

Jezično-prevoditeljski smjer

KATEGORIJA ŽIVOSTI U ZAPADNOJUŽNOSLAVENSKIM JEZICIMA

Diplomski rad

15 ECTS

Studentica: Katarina Kovačić

Mentorica: dr. sc. Virna Karlić, izv. prof.

Zagreb,

veljača, 2023.

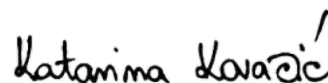
Studentica: Katarina Kovačić

Mentorica: dr. sc. Virna Karlić, izv. prof.

U Zagrebu, 23. veljače 2023.

Izjava o neplagiranju

Ja, Katarina Kovačić, kandidatkinja za magistru južne slavistike, izjavljujem da je ovaj magistarski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio magistarskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno prepisan iz kojega necitiranog rada. Isto tako izjavljujem da nikoji dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

POTPIS

KATEGORIJA ŽIVOSTI U ZAPADNOJUŽNOSLAVENSKIM JEZICIMA

Sažetak

Rad se bavi semantičkom i gramatičkom kategorijom živosti, koja se u zapadnojužnoslavenskim jezicima na gramatičkom planu očituje u razlikovanju nominativno-akuzativnog i genitivno-akuzativnog sinkretizma u deklinaciji imenica muškog roda jednine, kao i pojedinih zamjenica. Cilj ovog diplomskog rada jest analizirati i usporediti sredstva izražavanja kategorije živosti u suvremenim zapadnojužnoslavenskim jezicima, pri čemu se posebna pažnja pridaje graničnim primjerima u kojima su obilježja izvanjezične (biološke) i jezične (gramatičke) živosti nepodudarne. Nakon teorijskog prikaza kategorije živosti u prvom dijelu rada slijedi drugi dio posvećen korpusnoj analizi sredstava izražavanja živosti/neživosti u hrvatskom, srpskom, bosanskom i slovenskom jeziku.

Ključne riječi: kategorija živosti, gramatika, semantika, korpusna analiza, zapadnojužnoslavenski jezici

THE CATEGORY OF ANIMACY IN THE WESTERN SOUTH SLAVIC LANGUAGES

Summary

The thesis deals with the semantic and grammatical category of animacy. In Western South Slavic languages, this category grammatically manifests in nominative-accusative and genitive-accusative syncretism in the declension of masculine singular nouns and certain pronouns. The aim of the thesis is to present and compare the means of expressing the category of animacy in contemporary Western South Slavic languages. Special attention is paid to examples in which extralinguistic (biological) animacy and linguistic (grammatical) animacy do not match. In the first part of the thesis, the definition and characteristics of animacy in Western South Slavic languages are presented. The second part of the thesis is devoted to the corpus analysis of the means of expressing (in)animacy in Croatian, Serbian, Bosnian and Slovenian languages.

Keywords: animacy, grammar, semantics, corpus analysis, Western South Slavic languages

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. ZAPADNOJUŽNOSLAVENSKI JEZICI	2
2.1. Imeničke kategorije zapadnojužnoslavenskih jezika	3
3. KATEGORIJA ŽIVOSTI.....	5
3.1. Prikaz kategorije živosti u gramatikama zapadnojužnoslavenskih jezika	6
3.1.1. Hrvatski jezik	6
3.1.2. Srpski jezik	7
3.1.3. Bosanski jezik.....	8
3.1.4. Crnogorski jezik.....	8
3.1.5. Slovenski jezik.....	9
3.2. Tipovi i ljestvice živosti	10
3.3. Živost i neživost – rubni slučajevi i iznimke.....	12
4. KATEGORIJA ŽIVOSTI U ZAPADNOJUŽNOSLAVENSKIM JEZICIMA:.....	16
KORPUSNA ANALIZA	16
4.1. Ciljevi i hipoteze	16
4.2. Metodologija.....	17
4.2.1. Uzorak.....	18
4.2.2. Anotacija i obrada podataka	19
4.3. Rezultati analize i njihova interpretacija.....	20
4.3.1. Analiza prve grupe uzoraka	20
4.3.2. Analiza druge grupe uzoraka.....	21
4.3.3. Analiza treće grupe uzoraka	28
5. OSVRT NA REZULTATE ISTRAŽIVANJA	31
6. ZAKLJUČAK	33
7. LITERATURA.....	35

1. UVOD

Rad se bavi semantičkom i gramatičkom kategorijom živosti (animatnosti) u zapadnojužnoslavenskim jezicima. Ova kategorija odlika je slavenskih jezika u kojima je sačuvan padežni sustav, a potječe iz staroslavenskog perioda (Stefanović, 2000: 1). U zapadnojužnoslavenskim jezicima ona se „morfološki očituje u razlikovanju nominativno-akuzativnoga i genitivno-akuzativnoga sinkretizma u jedninskoj paradigmi imenica muškoga roda. Znači li imenica što neživo, akuzativ joj je jednak nominativu, znači li što živo, akuzativ joj je jednak genitivu” (Blagus Bartolec 2006: 2). Osim toga, razlika živo/neživo može se očitovati i u upotrebi odnosnih zamjenica te na prozodijskoj razini kod pojedinih padežnih oblika imenica (ibid.).

Cilj ovog diplomskog rada jest prikazati i usporediti sredstva izražavanja kategorije živosti u suvremenim zapadnojužnoslavenskim standardnim jezicima (bosanski, crnogorski, hrvatski, slovenski i srpski standardni jezik), pri čemu se posebna pažnja pridaje graničnim primjerima u kojima je očit nerazmjer izvanjezične (biološke) i jezične (gramatičke) živosti. Naime, kategorija živosti kao pojam koji se koristi u lingvistici nije u potpunosti podudarna biološkoj kategorizaciji živosti te čovjekovoj predodžbi o tome što je živo ili neživo. Zato, primjerice, gramatičku oznaku za živa bića u nekim slučajevima mogu imati imenice koje označavaju predmete (npr. *Pustio je zmaja*), dok gramatičku oznaku za neživo mogu imati imenice koje označavaju biološki živa bića (npr. *Ubrao je cvijet*).

Rad je organiziran u dva dijela. Prvi, teorijski dio rada uključuje opći prikaz zapadnojužnoslavenskih jezika, definiciju i opis kategorije živosti u slavenskim jezicima te njezinu obradu u gramatičkim opisima pojedinih zapadnojužnoslavenskih jezika. Potom slijede poglavlja posvećena različitim konceptualizacijama i kriterijima živosti i neživosti te tipologiji primjera u kojima se očituje nepodudarnost između jezične i nejezične živosti. Drugi dio rada posvećen je korpusnoj analizi upotrebe sredstava izražavanja kategorije živosti u hrvatskom, srpskom, bosanskom i slovenskom jeziku, koja se zasniva na teorijskim postavkama predstavljenim u prvom dijelu rada. Analiza je provedena pomoću mrežnih korpusa hrvatskog (hrWaC), srpskog (srWaC), bosanskog (bsWaC) i slovenskog (Gigafida) jezika. Istraživanje se sastoji od korpusne analize upotrebe imenica muškog roda u akuzativu jednine te odnosne zamjenice *koji* s obzirom na kategoriju živosti. Korpusnim istraživanjem preispituju se hipoteze proizašle iz literature te se uspoređuju sredstva izražavanja kategorije živosti među pojedinim zapadnojužnoslavenskim jezicima.

2. ZAPADNOJUŽNOSLAVENSKI JEZICI

Slavenski jezici pripadaju skupini indoeuropskih jezika. Njima se služi više od 300 milijuna govornika na području srednje, jugoistočne i istočne Europe od Baltika i Jadrana pa sve do sjeveroistoka Azije,¹ što ih po veličini čini petom jezičnom skupinom na svijetu (Mihaljević, 2002: 65). Bez obzira na njihovu široku rasprostranjenost, među slavenskim je jezicima uočljiv visok stupanj naslijeđene srodnosti na gramatičkom i leksičkom planu.² Danas se s genetskog i povijesno-zemljopisnoga gledišta živi slavenski jezici dijele na zapadne (češki, slovački, poljski, lužički), istočne (ruski, ukrajinski, bjeloruski) i južne (slovenski, hrvatski, srpski, bosanski³, crnogorski, bugarski i makedonski). Broj slavenskih jezika mijenjao se kroz vrijeme s obzirom na povijesne prilike i mogućnosti stjecanja određenog društvenog statusa pojedinih jezika.⁴

Južnoslavenski jezici zauzimaju velik dio Balkanskog poluotoka, a protežu se od Julijskih Alpa na sjeverozapadu do Crnog mora na jugoistoku (Peti-Stantić i Langston, 2013: 59). Dijeleg se na dvije skupine – istočnojužnoslavensku, koju čine bugarski i makedonski, te zapadnojužnoslavensku, koju pak čine slovenski, hrvatski, bosanski, srpski i crnogorski jezik (Filipović, 2014). Jedna od glavnih razlika među dvjema skupinama južnoslavenskih jezika u tome je što su zapadnojužnoslavenski jezici (uz određene promjene) sačuvali tonški praslavenski naglasak, koji je u istočnojužnoslavenskim jezicima (kao i u ostalim slavenskim jezicima) zamijenjen dinamičnim, odnosno ekspiratornim naglaskom.⁵ Osim toga, na morfosintaktičkom planu istočnojužnoslavenski jezici od drugih se slavenskih jezika razlikuju svojom analitičnošću – bugarski i makedonski izgubili su padežne oblike te ih je zamijenio tzv. opći padež s prijedlozima.⁶ U zapadnojužnoslavenskim jezicima uglavnom su sačuvane staroslavenske sklonidbe.⁷

Na Slici 1 prikazano je genealoško stablo južnoslavenskih jezika, a u idućem poglavlju slijedi kratak pregled imeničkih gramatičkih kategorija u zapadnojužnoslavenskim jezicima.

¹ Preuzeto s internetske stranice <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=56592> (07.07.2022.)

² *ibid.*

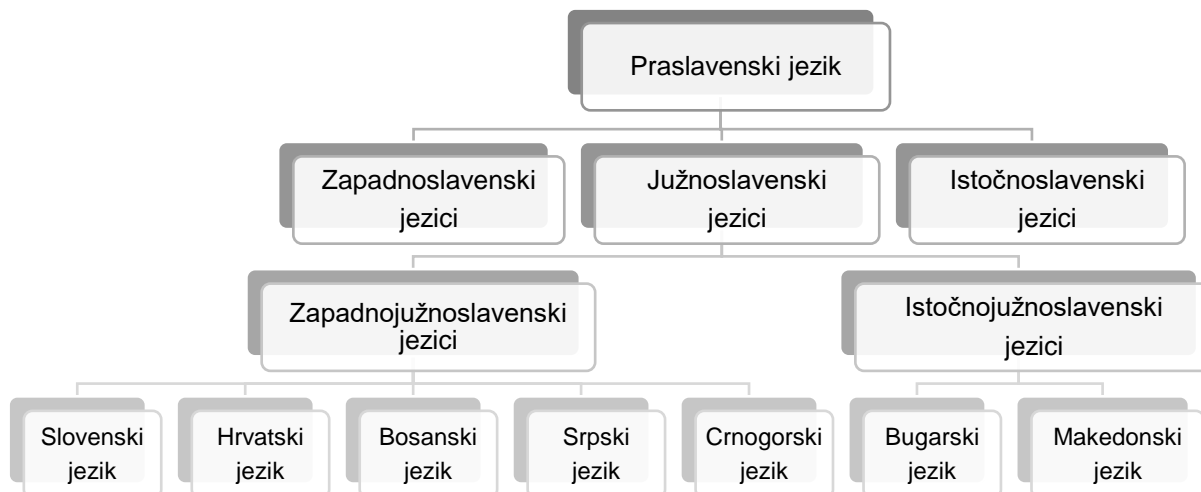
³ Uz naziv *bosanski* jezik u upotrebi je i naziv *bošnjački* jezik: „Naziv *bosanski* preferiraju Bošnjaci (prije poznati kao Muslimani) naglašavajući tako da se radi o jeziku svih Bosanaca a ne samo o jeziku Bošnjaka, dok drugi, ponajprije Hrvati i Srbi, inzistiraju o nazivu *bošnjački* kako bi se istaklo da je riječ o nazivu za jezik Bošnjaka a ne svih Bosanaca” (Kapović, 2011: 127). U ovom radu služit ćemo se nazivom *bosanski jezik*.

⁴ Preuzeto s internetske stranice <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=56592> (07.07.2022.)

⁵ *ibid.*

⁶ *ibid.*

⁷ *ibid.*

Slika 1. Genealoško stablo slavenskih jezika s klasifikacijom južnoslavenskih jezika za zapadnu i istočnu granu.

2.1. Imeničke kategorije zapadnojužnoslavenskih jezika

Imenički sustav zapadnojužnoslavenskih jezika ima tri gramatičke kategorije – rod, broj i padež.

(1) Rod je gramatička kategorija koja se očituje u slaganju imenica s pridjevskim riječima. Gramatički rod u zapadnojužnoslavenskim jezicima može biti muški, ženski i srednji, a ne podudara se uvijek s prirodnim rodom, tj. spolom referenta. Tako, primjerice, imenice koje označavaju neživi referent (npr. predmet ili pojavu) imaju gramatički rod iako nemaju prirodni rod (Barić et al., 1995: 101).

(2) Broj je gramatička kategorija po kojoj se razlikuje jedan od više primjeraka onog što imenica znači (jednina i množina) (ibid.). Neki jezici osim jednine i množine izriču dvojину (dual), trijal i dr. Među zapadnojužnoslavenskim jezicima slovenski je jedini kroz razvoj sačuvao dvojину. Broj se, osim kod imenica, iskazuje i u pridjevskim, zamjениčkim i glagolskim oblicima, a očituje i odnose među dijelovima rečenice i teksta (Težak i Babić, 1994: 80).

(3) Padež je gramatička kategorija koja izriče različite odnose onoga što riječ znači prema sadržaju rečenice (Barić et al., 1995: 101.). U hrvatskom, srpskom, bosanskom i crnogorskom jeziku ima sedam padeža – nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ, lokativ i instrumental. U slovenskom jeziku vokativ se izgubio kao morfološka kategorija, pa sveukupno ima šest padeža. Ukupnost padežnih oblika imenske riječi zove se deklinacija. Broj padeža nije utvrđen prema broju različitih oblika jedne imenske riječi ili imenskih riječi samo jednog

roda ili tipa, već je utvrđen ukupnošću različitih padežnih oblika svih imenskih riječi za različite funkcije u rečenici (Raguž, 1997: 7).

Slavenski su jezici flektivni, što znači da se u njima riječi mijenjaju po oblicima, i to dodavanjem afikasa (tzv. vanjska fleksija) ili nekom unutrašnjom promjenom (tzv. unutrašnja fleksija) (Trask, 2005: 82). Tako se tri imeničke gramatičke kategorije roda, broja i padeža u zapadnojužnoslavenskim jezicima označavaju jedinstvenim gramatičkim nastavkom, odnosno dodatkom na osnovu imenice: npr. *zemlj-a*, gdje nastavak *-a* znači da je to imenica u nominativu jednine ženskog roda (Raguž, 1997: 7).

Uz rod, broj i padež u gramatičkim se opisima zapadnojužnoslavenskih jezika kao četvrta kategorija (ili kao potkategorija roda, odnosno kao *podrod*) često navodi i kategorija živosti (Tafra, 2001: 253).

3. KATEGORIJA ŽIVOSTI

Kategorija živosti gramatička je kategorija kojom se iskazuje obilježje živosti odnosno neživosti reference odnosno referenta. U pravilu, u svim slavenskim jezicima u kojima je sačuvan padežni sustav akuzativ imenica muškog roda koje završavaju nultim nastavkom i odnose se na nešto živo ima oblik genitiva (npr. *čovjek-a*), a akuzativ imenica muškog roda koje se odnose na nešto neživo ima oblik nominativa (npr. *stol-∅*) (Stefanović, 2000: 1).

Comrie (1989: 186) drži da je živost kao kriterij za označavanje padeža slavenska inovacija u indoeuropskom jeziku te da se pojavila prije pisanih spomenika, čemu svjedoči velik broj dokumenata u kojima se usporedno nalazi i „stari” (A=N) i „novi” (A=G) oblik akuzativa za označavanje živosti (Stefanović, 2000: 1). Dakle, trorodnom se sustavu u slavenskim jezicima pridružila potkategorija roda (*podrod*), odnosno nova, četvrta gramatička kategorija – kategorija živosti.

Mihaljević (2014: 18–21), pak, smatra da se kategorija roda u smjeru živosti počela razvijati u starocrkvenoslavenskom jeziku, u vremenu iz kojeg postoje pisani tekstovi (11. stoljeće). Tada su imenice muškog roda, tumači Mihaljević, bile podijeljene na *obosobljene* i *neobosobljene*. Autor nadalje tvrdi da se širenje sinkretizma događa u 15. i početkom 16. stoljeća, kada u svim slavenskim jezicima (osim u bugarskom i makedonskom) dolazi do uspostavljanja opreke između živih i neživih imenica. Time nastaje sustav sa četiri roda, odnosno tri roda, pri čemu muški rod ima podrod živosti i neživosti (ibid.). Tako je opreka obosobljeno/neobosobljeno zamijenjena oprekom živo/neživo, a taj su sustav većim dijelom do danas očuvali slovenski, hrvatski, srpski, bosanski i češki književni jezik (ibid.). Za razliku od zapadnoslavenskih i južnoslavenskih jezika, kategorija živosti u istočnoslavenskim jezicima proširila se na sva tri roda (i u množini) (Žagar, 2015: 157.). Razvoj opozicije po živosti u slavenskim je jezicima vidljiv na morfološkom i sintaktičkom planu, u „postupnom dokidanju razlika između nominativa i akuzativa u jednini muškog roda, odnosno u formalnom nerazlikovanju subjekta i objekta (što je uvjetovano poviješću fonoloških promjena), a to se moralo nadomjestiti prije svega u imenica muškog roda za živo, zacijelo slijedeći model koji se prvo razvio u ličnih zamjenica (genitivni oblik u akuzativu)” (ibid. 159).

Svi gramatički prikazi zapadnojužnoslavenskih jezika kategoriju živosti objašnjavaju na sličan način. Na početku prikaza kategorije obično je navedeno opće pravilo o obliku imenica muškog roda u akuzativu jednine s obzirom na njihovo obilježje živosti ili neživosti, nakon čega slijedi popis iznimaka od propisanoga pravila. Broj takvih iznimaka varira od jezika do jezika, ali većinom su to nazivi za biljke, gljive, bolesti, pića, karte i sl. (npr. *Ubrao je cvijet* umjesto **Ubrao je cvijeta*) (usp. Stefanović, 2008: 7–9).

Stefanović (2000: 23) ističe da je istraživanju kategorije živosti – posebice u slavenskim jezicima – najviše doprinio Antoine Meillet. Njegovi najvažniji doprinosi leže u generalizaciji postojećih hipoteza o kategoriji, njihovoj ilustraciji, ali i predstavljanju novih tumačenja i pristupa ovome fenomenu (ibid.). Velik utjecaj na njegov rad imao je Heinrich Ernst Bindseil – lingvist s početka 19. stoljeća koji je prvi razlikovao rod od živosti (ibid.). Rezultate Meilletovih istraživanja prihvatili su i dalje razrađivali mnogi drugi lingvisti kao što su Bernard Comrie, Louis Trolle Hjelmslev, David Huntley i dr. (ibid. 26). Neslaganja među lingvistima o ovoj kategoriji prvenstveno se tiču uzroka i redoslijeda pojavljivanja akuzativnog i genitivnog sinkretizma – dok jedni uzrok nalaze u morfosintaktičkim čimbenicima, drugi ih vide u sociolingvističkim čimbenicima, a treći su pak skloni kompromisnom rješenju (ibid.).

3.1. Prikaz kategorije živosti u gramatikama zapadnojužnoslavenskih jezika

3.1.1. Hrvatski jezik

U suvremenim gramatikama hrvatskog jezika opisima kategorije živosti nije posvećeno mnogo prostora. U *Gramatici hrvatskog jezika* Josipa Silića i Ive Pranjkovića (2005: 98) navedeno je samo to da je svojstvena imenicama muškog roda u jednini te da se općenito sklonidba imenica koje znače nešto živo razlikuje od sklonidbe imenica koje znače nešto neživo, i to u obliku akuzativa jednine. Ako imenica označava nešto živo, akuzativ jednine jednak je genitivu (npr. *Vidim **psa** / Tražim **dečka***), a ako označava nešto neživo, akuzativ jednine jednak je nominativu (npr. *Jedem **kruh** / Gledam **film***). Detaljnije razrade o tome što se na jezičnoj razini smatra živim, a što neživim u gramatici izostaju. O iznimkama se više govori u *Hrvatskoj gramatici* (Barić et al., 1997: 104), u kojoj se spominje da je akuzativ jednak nominativu i u imenica koje označavaju skupove živih bića (npr. *Treba pitati **narod***) te u višeznačnih imenica koje označavaju nešto živo i neživo. Kada takve imenice označavaju nešto živo, akuzativ je jednak genitivu (npr. *Svečano su dočekali kraljevog **glasnika***), a ako znače nešto neživo, akuzativ je jednak nominativu (npr. *Počeli su izdavati službeni **glasnik grada***). U *Gramatici hrvatskoga jezika* Stjepka Težaka i Stjepana Babića (1992: 86–87) kao iznimke se navode i imenice koje označavaju biljke, koje se u akuzativu koriste u nominativnoj formi iako pripadaju živom svijetu (npr. *Kad sam bio mali, penjao sam se na taj **hrast***) te višeznačne imenice koje znače živo biće, ali su i dio naziva nekog društva, kluba ili organizacije, koje u akuzativu mogu imati i nominativni i genitivni oblik (npr. *Rijeka je porazila **Hajduk** / Rijeka je porazila **Hajduka***).

Osim kod imenica, kategorija živosti u hrvatskom jeziku očituje se i u akuzativu jednine muškog roda odnosno zamjenice *koji*, pri čemu se oblik *koji* u akuzativu jednine odnosi na

imenice koje označavaju nešto neživo, a oblik *kojeg(a)* u akuzativu jednine na imenice koje označavaju nešto živo (Blagus Bartolec, 2006: 2). U analiziranim se gramatikama hrvatskoga jezika – *Hrvatska gramatika* (Barić et al. 199) i *Gramatika hrvatskog jezika* (Težak i Babić, 1994) – kategorija živosti kod odnosnih zamjenica ne spominje. U *Gramatici hrvatskoga jezika* (Silić i Pranjković, 2006) odnosne zamjenice uopće nisu zasebno obrađene, već su samo navedene kao jedna od vrsta zamjenica.

3.1.2. Srpski jezik

U Klajnovoj *Gramatici srpskog jezika* (Klajn, 2005: 50) navedena je razlika među obilježjima živosti i neživosti: „Kod imenica muškog roda akuzativ jednine je jednak genitivu ako imenica označava ljudsko biće ili životinju, a jednak nominativu ako označava neživi pojam.” Neživim se smatraju svi nazivi biljaka te imenice koje označavaju kolektiv živih bića. U *Normativnoj gramatici srpskog jezika* Piper i Klajn (2013: 60–61) ističu da se imenice koje ne znače nešto živo nego nešto što slično ili podsjeća na živo „ponašaju” na gramatički sličan način kao i imenice koje znače nešto živo (npr. *Nose mrtvaca*) – ali ne uvijek: npr. imenice kao *kostur* ili *leš* u gramatičkom pogledu nemaju odlike imenica za živo. Prema autorima (ibid.) kao imenice za živo (A=G) na gramatičkom se planu „ponašaju” imenice muškog roda koje označavaju imaginarna bića (npr. *vidjeti duha*) ili meso nekog živog bića (npr. *skuhati zeca*), nazivi objekata koji nose imena ljudi (npr. *ući u „Ruskog cara”*), nazivi aduta u kartama (npr. *baciti asa*), nazivi šahovskih figura (npr. *pojesti kralja*) i neke druge imenice. Imenice muškog roda koje su nazivi za nešto neživo na gramatičkom se planu mogu „ponašati” kao žive (npr. *zabraniti „Okovanog patka”*), ali i kao nežive (npr. *čitati „Jež”*). U *Normativnoj gramatici* nadalje stoji da višeznačne imenice muškog roda koje znače nešto živo (ili kao živo) i neživo (ili kao neživo) u akuzativu mogu imati oba oblika ovisno o značenju u kojem se koriste (npr. *Nije uhvatio raka / Nema rak*), a da se u nazivima živih bića koje govornici ne percipiraju kao žive (npr. jer se ne kreću ili su mikroskopske veličine) koristi oblik imenice za neživo (npr. *uništiti mikrob*). U gramatici Stanojčića i Popovića (1992: 75) spominju se i eponimi muškog roda koji su dobili naziv prema svojem izumitelju, a koji u akuzativu imaju oblik jednak nominativu (npr. *Videli su cepelin*). U ovoj se gramatici također ističe da je akuzativni oblik jednak genitivnom kod imenica muškog roda koje su nazivi umjetničkih djela, odnosno predmeta i stvari koje ta imena nose po imenima bića (npr. *Videli smo Pobednika na Kalemegdanu*).

Piper i Klajn u *Normativnoj gramatici srpskog jezika* (2013: 60) naglašavaju da se imenice ne mogu mijenjati po kategoriji živosti kao što se mijenjaju po padežima jer je kategorija živosti selektivna, a ne paradigmatička kategorija.

Imenice muškog roda s nastavkom na -ø u nominativu jednine imaju u jednini ili obeleženje živog ili obeleženje neživog kao odliku svoje promene, a druge imenice takvo obeleženje u jednini nemaju. Na sintaktičkom planu imenička kategorija živog ili neživog ispoljava se u osobini imenica da traže da im se zavisni sintaktički elementi kongruencijski prilagođavaju u pogledu izražavanja živog ili neživog (ibid.).

Kada su u pitanju zamjenice, Piper i Klajn (2013: 106) navode da njihov oblik u akuzativu jednine muškog roda ovisi o tome označava li ta zamjenica nešto živo i pojedinačno (npr. *Budim **tog** studenta / Gledam **taj** film*). Klajn (2005: 88) pak navodi da je akuzativ jednine odnosne zamjenice muškog roda jednak genitivu za živi, a nominativu za neživi antecedent (npr. *Stiže prijatelj **koga** smo čekali / Stiže voz **koji** smo čekali*).

3.1.3. Bosanski jezik

U *Gramatici bosanskoga jezika* Jahića i suradnika (2000: 197–200, 250) stoji da najveći broj imenica muškog roda u nominativu jednine ima nulti nastavak. Neke od njih (npr. *čovjek, pjevač, jelen*) označavaju nešto živo, a druge nešto neživo (npr. *ormar, izvor, ramazan*). Za imenice muškog roda bez nastavka navodi se pravilo o jednakosti genitiva i akuzativa jednine ako označavaju nešto živo (npr. *Slušam **pjevača** kako pjeva*), odnosno nominativa i akuzativa jednine ako označavaju nešto neživo (npr. *Slušam **izvor** kako žubori*). Spominje se da to vrijedi i kada biće (više) nije živo (npr. *Spustili su **mrtvaca** u grob*). Osim toga, navodi se da se imenice koje označavaju biljke ili skupove živih bića (npr. *liljan, badem, čopor*) ponašaju kao imenice za neživo (npr. *Jedem **badem** / Skupili su se u **čopor***), a višeznačne imenice koje označavaju i nešto živo i nešto neživo (npr. *član, glasnik*) u akuzativu jednine imaju oblik ovisno o značenju (npr. *Pročitali su sporni **član** zakona / Upoznali su najpoznatijeg **člana** grupe*).

Što se tiče zamjenica, spominje se da po kriteriju za živo i neživo zamjenica *ko* (za lica) ima akuzativ jednak genitivu, a zamjenica *šta/što* (za stvari) ima akuzativ jednak nominativu.

3.1.4. Crnogorski jezik

U *Gramatici crnogorskog jezika* Čirgića i suradnika (2010: 71) navodi se samo da imenice muškog roda koje označavaju nešto živo u nominativu jednine završavaju na nastavak -ø, dok je akuzativ jednine istovjetan s genitivom jednine. S druge strane, kada označavaju nešto neživo, akuzativ jednine istovjetan je s nominativom jednine.

3.1.5. Slovenski jezik

Kategorija živosti u slovenskom se jeziku karakterizira kao potkategorija roda, odnosno *podrod*, a morfološka je posebnost imenica muškog roda (Wiess, 2013: 1). Toporišič u *Slovenskoj slovnici* (2000: 266–267, 277) navodi da se razlikuju dvije vrste imenica muškog roda – jedne označavaju nešto živo, tj. čovjeka i životinju (npr. *človek*, *zdravnik*, *konj*), a druge označavaju sve ostalo (npr. *kamen*, *svet*, *svetilnik*). Prva skupina ima akuzativ jednak genitivu (A/G *človeka*, *zdravnika*, *konja*), a druga akuzativ jednak nominativu (A/N *kamen*, *svet*, *svetilnik*). Osim toga, u gramatici je navedeno da gramatičku kategoriju živosti po uzoru na imenice koje označavaju nešto živo imaju i nazivi za prijevozna sredstva (npr. *Kupil je novega **forda***), bolesti (npr. *Izvedel je, da ima **raka***), sportska društva (npr. *Železničar je premagal **Partizana***), vina (npr. *Najraje pije **jeruzalemčana***), naprave (npr. *Za sezuvanje uporablja **hlapca***), karte (npr. *Ima pikovega **fanta***), planete (npr. *Vidim **Marsa***) i dr. Obilježje živosti djelomično se prenosi i na metonimijske izraze koji se izvorno odnose na nešto neživo (npr. *Tega **klinca** bo še izučilo*). Toporišič ističe da je ova pojava česta u dječjem govoru (npr. *Daj mi **poljubčka***). U Herrityjevoj gramatici (2016: 52) navode se i imenice koje označavaju gljive (npr. *Med nabiranjem gob je našel **jurčka***) te mrtve ljude ili životinje (npr. *Položili so **pokojnika** v krsto / Rad jem pečenega **piščanca***), djela imenovana po autorima (npr. *Milijoner je kupil **Rembrandta***) i neke izolirane riječi (npr. *Otroci spuščajo **zmaja** / Imaš preotročkega **duha** / Zvezal si je **metuljčka***).

Prema Toporišiču (2000: 304), podrod živosti u slovenskom jeziku imaju sve imeničke zamjenice muškog roda, a osobne zamjenice i u svim brojevima (*videl je mene/tebe/njega; naju/vaju/njiju; nas/vas/njih – sebe – koga – nekoga – nikogar – tega, tistega, onega – vsakega* itd.). Razgovorno se primjenjuje i kod zamjenice *kaj* (npr. ***Koga** si pa delal?*). Zamjenice *jaz*, *ti*, *on* i *kdo*, *kdor* i njihove izvedenice (*nekdo*, *nihče*, *marsigdo* i dr.) razlikuju i podrod ljudskoga, koji u muškom rodu implicira obilježje živosti. Herrity (2016: 137) termin *živost* spominje u poglavlju o pokaznim zamjenicama, u kojem objašnjava da akuzativ muškog roda u jednini ima dva oblika (*ta* i *tega*), pri čemu se oblik *tega* koristi za nešto živo. Osim toga, autor (ibid. 146) navodi da se odnosne zamjenice *kateri/ki* koriste za uvođenje i živih i neživih antecedenata u odnosne rečenice.

3.2. Tipovi i ljestvice živosti

Ako se kategorija živosti tumači u biološkom smislu, u nju spadaju sva tijela koja su živa, dok je sve ostalo neživo (Kittilä et al., 2011: 5). Drugim riječima, ljudi, životinje i biljke u tom se slučaju kategoriziraju kao živo, a predmeti i apstraktni pojmovi kao neživo. Međutim, kategorija živosti kao pojam koji se koristi u lingvistici nije potpuno podudarna biološkoj kategorizaciji živosti, kao ni čovjekovoj predodžbi o tome što je živo, a što neživo. Jezična i nejezična živost ne smiju se izjednačavati jer opstoje na posve drugačiji način:

Nešto može biti jezično vrlo živo, pa mu je u tom smislu moguće predvidjeti i za tu živost u jeziku prikladan izraz, a to je uz prijelazne glagole akuzativ oblikom sličan genitivu, a ne nominativu, a da to nešto u zbilji bude biološki mrtvo, dakle neživo. (Znika, 2004: 246)

Vogels et al. (2013: 2) smatraju da je živost svojstvo ljudske kognitivne predodžbe o entitetima – hoće li nešto biti klasificirano kao živo ili neživo ovisi o načinu na koji ljudi mentalno klasificiraju entitete. Zbog toga takva klasifikacija nije istovjetna biološkoj (ibid.). Prema Kittilä et al. (2011: 5) u najjasnijim primjerima (kao što je primjer razlike između čovjeka i stola) biološka i jezična živost se podudaraju – čovjek je živ i biološki i jezično, a stol nije. Međutim, stupanj živosti svakog entiteta varira (ibid.). Comrie (1989: 185) živost naziva izvanjezičnim konceptualnim svojstvom te ju definira kao hijerarhiju čije su komponente ustrojene od najviše prema najnižoj: *čovjek* > *životinja* > *neživo*. Lingvistički gledano, kategorija živosti definirana je na temelju mogućnosti entiteta da dobrovoljno postupa ili potiče događaje te načinom na koji se to formalno manifestira u jeziku (Kittilä et al., 2011: 5). Čovjek se smatra entitetom s najvećom razinom živosti jer je sposoban osjećati i poticati događaje s namjerom (ibid.). Slijede ga „više” životinje kao što su pas i konj, nakon kojih dolaze „niže” životinje kao što su crv ili komarac (ibid.). Dakle, uvjeti da bi se nešto smatralo živim bićem su spoznaja, osjet, rast, razmnožavanje i kretanje, kao što je to prikazano u *Porfirijevom stablu* (Slika 2) (Znika i Znika, 2017: 245). *Porfirijevo stablo* je „grafički prikaz logički stupnjevito podređenih, odnosno nadređenih pojmova koji ide od pojma bića uopće do pojma čovjeka pojedinca”.⁸ Riječ je o prikazu pojmova uobičajenom u skolastičkoj filozofiji, koji je u 3. stoljeću izradio grčki filozof Porfirije.⁹

⁸ Preuzeto s internetske stranice: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=3587> (07.01.2023.)

⁹ Ibid.

Slika 2. *Scala naturae* (preuzeto iz Znika i Znika, 2017: 245)

Langacker (1991: 306–307) u svojem tumačenju kategorije živosti upotrebljava pojam *hijerarhija empatije*. Ta je hijerarhija egocentrične naravi u kojoj položaj referenta ovisi o mogućnosti empatiziranja, a najvišu poziciju (kako biološki tako i jezično) u njoj zauzima govornik u komunikacijskom činu (ibid.). Nakon njega slijede ostali živi entiteti (redom slušatelji, ostali ljudi pa životinje), potom fizički objekti, dok najnižu poziciju zauzimaju apstraktni entiteti (ibid.). S druge strane, Dahl i Fraurud (1993, prema Yamamoto 1999: 11) pojam empatije zamjenjuju s *točkom gledišta*, a na vrhu njihove hijerarhije živi su entiteti koji djeluju na svoju neživu okolinu te svijet percipiraju s točke gledišta živih entiteta. Važno je istaknuti da su takve hijerarhije živih i neživih bića proizvod antropocentrične ljudske spoznaje (Yamamoto, 1999: 9).

Za svaku studiju o živosti važna je činjenica da se svaki entitet može percipirati na više načina (Kittilä et al., 2011: 5). Na primjer, Comrie (1989: 186) tvrdi da se osobne zamjenice u prvom i drugom licu često smatraju više „živima” od zamjenica u trećem licu, iako zamjenica *ja* u rečenici *Ja sam potpisao knjigu* nije ništa više živa od *autora* u rečenici *Autor je potpisao knjigu*. Comrie također tvrdi da se vlastita imena (npr. *Marija Jurić-Zagorka*) u nekim jezicima percipiraju kao više „žive” od općih imenskih izraza (npr. *autorica Gričke vještice*). Uzevši sve to u obzir, Foley i Van Valin (1985: 288, prema Yamamoto 1999: 27) predstavili su novu hijerarhiju živosti: *govornik/adresat* > *osobne zamjenice u 3. licu* > *vlastite imenice* > *opće imenice* > *druge imenice za živo* > *imenice za neživo*.

Različiti su lingvisti predložili svoje *hijerarhije živosti* uzimajući u obzir različite faktore i kriterije:

Pokušaji da se objasni kada u rečenici dolazi neočekivani oblik akuzativa ponekad su rezultirali uključivanjem semantičkih i/ili pragmatičkih čimbenika kao što su određenost, istaknutost, individuacija i referencijalnost u teoriju koja bi objasnila mnoge „nepravilnosti” zabilježene, ne samo u slavenskim, nego i drugim jezicima. Kada se neki entitet smatra živim, ima osobno ime, visoku referencijalnost ili posjeduje osobine koje su povezane s visokim stupnjem referencijalnosti, kada je u fokusu ili se o njemu zna mnogo informacija ili kada od govornika izaziva određeni stav, tada taj entitet može poprimiti akuzativno-genitivni sinkretizam, ali to nužno ne znači da se podudara s statusom entiteta u stvarnom svijetu te semantički odgovarajućom oznakom za živost. Suprotno tome, kada entitet nije netipičan, može imati akuzativno-nominativni sinkretizam bez obzira na njegovu živost. (Stefanović, 2008: predgovor, 4).

3.3. Živost i neživost – rubni slučajevi i iznimke

Prema Blagus Bartolec (2006: 6) kategorija živosti je tijekom razvoja jezika prepoznata i opisana kao razlikovni semantički kriterij na formalnoj, tj. gramatičkoj razini, međutim njezini opisi imaju neke nedostatke. Glavni nedostatak, ističe autorica, nerazlikovanje je zbiljske, odnosno izvanjezične živosti od semantičke (jezične) živosti koja utječe na stvaranje genitivno-akuzativnog sinkretizma kod imenica koje označavaju nešto neživo. U gramatičkim se priručnicima (usp. Poglavlje 3.1) spominje razlika među imenicama koje označavaju nešto živo odnosno neživo, ali precizno objašnjenje o tome što se smatra živim ili neživim izostaje. U primjerima imenica muškog roda koje označavaju nešto živo navode se imenice za ljude i životinje, a sve ostale imenice muškog roda ubrajaju se u kategoriju imenica koje označavaju nešto neživo.

Velik problem predstavljaju granični primjeri u kojima je očit nerazmjer izvanjezične i jezične živosti. Prvi primjer koji Blagus Bartolec (2006: 6) navodi imenice su muškog roda koje označavaju biljke – one, naime, nisu svrstane ni u skupinu imenica koje znače živo ni u skupinu imenica koje znače neživo. Prema kriteriju zbiljske živosti one bi se trebale ubrajati u kategoriju živih bića, no na jezičnoj razini smatraju se imenicama kojima se označavaju neživi pojmovi, jer u jednini muškog roda pokazuju nominativno-akuzativni sinkretizam (npr. *Posaditi luk / Kupiti cvijet*). Dakle, iako one rastu (što je djelomično karakteristika živosti), nemaju sposobnost lokomocije, pa se obično ne doživljavaju kao žive, jer je sposobnost lokomocije jedna od temeljnih karakteristika živih entiteta (Locke i Fowler, prema Yamamoto 1999: 16). Sličan su primjer imenice koje označavaju dijelove tijela kao što su *prst, zub, nokat* (npr. *Zubarka mu je rekla da mu mora izvaditi zub*), koje se na gramatičkom planu „ponašaju” kao nežive unatoč tome što imaju vitalne funkcije i sposobnost rasta (Blagus Bartolec, 2006: 6).

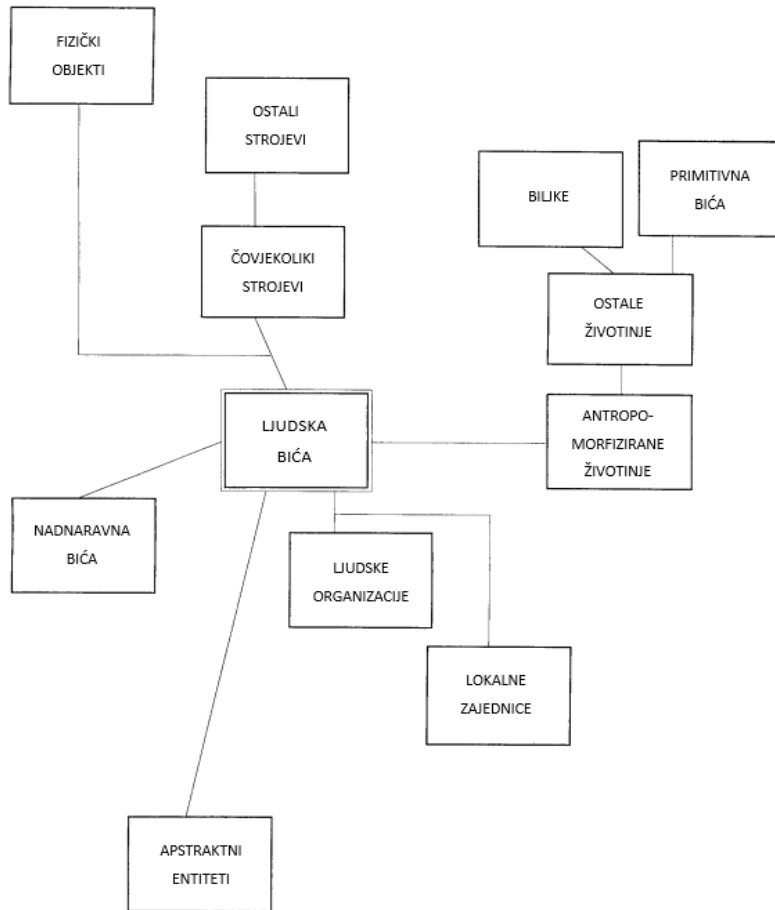
Nerazmjer zbiljske i jezične živosti može se primijetiti i kod imenica muškog roda koje označavaju skup živih bića (npr. *Treba pitati narod*). One, kao i biljke, prema kriteriju zbiljske živosti spadaju u kategoriju živih bića, ali se prema kriteriju jezične živosti ubrajaju u kategoriju neživog (ibid.). Bez obzira na to što takav skup bića čine živi entiteti te što imaju neke karakteristike živosti (kao što je primjerice dobrovoljno postupanje te poticanje događaja s namjerom), imenice muškog roda u jednini koje ih označavaju imaju gramatička obilježja imenica za neživo. Kada je riječ o organizacijama ili društvenim zajednicama, njihova percepcija može uvelike varirati – u fokusu mogu biti članovi zajednice kao pojedinci ili zajednica kao cjelina. To ovisi o percepciji *stupnja individuacije*, o kojoj govori Yamamoto (1999: 139). On smatra da nije isto ako kažemo *Pobjedom protiv Rusije izborili su finale* ili *Pobjedom protiv Rusa izborili su finale*. *Rusija* u prvom primjeru upućuje na sve ljude koji žive u toj državi, dok u drugom primjeru imenica *Rusi* označava određene pojedince koji tamo žive. Najznačajnija je razlika u tome što se imenica *Rusija* klasificira kao neživa, a imenica *Rusi* se, s druge strane, klasificira kao živa.

Problematicnim graničnim primjerima Yamamoto (1999: 18) dodaje i strojeve koji svojim djelovanjem podsjećaju na čovjeka jer, na primjer, mogu izvoditi komplicirane računske operacije (npr. *Napravili su robota koji govori*). Upravo ta sposobnost stroja asocira na čovjeka, koji se nalazi na vrhu ljestvice živosti. U ovu se skupinu mogu svrstati i automobili, s kojima su ljudi često emocionalno povezani te se prema njima odnose kao prema živim bićima (ibid.).

Još jednu graničnu skupinu predstavljaju nadnaravna bića poput božanstava ili duhova (npr. *Vjeruje u Boga/vraga/duha*) koja su u većini slučajeva izgledom i ponašanjem slična čovjeku (ibid. 17). Myhill (1992: 38 prema Yamamoto 1999: 17) tvrdi da su nadnaravna bića živa, ali neljudska, a Fowler (1977: 17 prema Yamamoto 1999: 17) ih tretira kao granične slučajeve između živih i neživih bića.

Uz primjere koji se navode u gramatikama zapadnojužnoslavenskih jezika (usp. Poglavlje 2.1), Blagus Bartolec (2006: 9–16) navodi sljedeće primjere imenica muškog roda čija gramatička kategorija živosti nije nužno podudarna njihovoj biološkoj živosti: nazivi proizvodnih marki (npr. *Kupio je Samsunga/Forda*), imenice koje primarno označavaju nešto neživo, ali se iz njih razvilo značenje za nešto živo (npr. *Vidio je dobrog komada/modela/talenta*), računalni leksik (npr. *Ima novog bežičnog miša*), životinje kao hrana (npr. *Jesti oslića/odojka*) i nazivi nagrada (npr. *Osvojila je Porina/Zlatnog lava/Oscara*).

Hijerarhija koja u obzir uzima nabrojane vrste entiteta predstavljena je u *općoj ljestvici živosti*, u čijem je središtu Yamamoto (1999: 22) prikazao čovjeka, što znači da je njegova „živost“ na najvišoj razini. Iz tog se središta proširuju druge skupine, a što je skupina udaljenija od središta to je stupanj njezine živosti niži (usp. Slika 3).

Slika 3. Opća ljestvica živosti (preuzeto iz Yamamoto, 1999: 22)

Sve prethodno nabrojane skupine riječi odstupaju od pravila prema kojem imenice muškog roda koje označavaju nešto živo imaju genitivno-akuzativni sinkretizam, a one koje označavaju nešto neživo imaju nominativno-akuzativni sinkretizam. Blagus Bartolec (2006: 17) zaključuje da na to utječu različiti semantički parametri koji su prvenstveno konotativne prirode, što znači da ih svaki čovjek može drugačije percipirati jer proizlaze iz svijesti pojedinačnoga govornika. Neki od tih parametara su: (1) antropomorfizacija (utječe na promjenu gramatičkog oblika riječi od očekivanog nominativno-akuzativnog sinkretizma na genitivno-akuzativni sinkretizam), (2) osobnost (genitivno-akuzativni sinkretizam označava osobu, dok nominativno-akuzativni označava neosobnost), (3) djelatnost/aktivnost (određene imenice koje označavaju nešto neživo u nekim situacijama dobivaju djelatna obilježja,

pokretnost te emotivnost, zbog čega govornik prema njima razvija emotivni odnos, a to utječe na njihov gramatički oblik) i (4) metonimija (zamjena značenja nekim drugim sličnim značenjem, što je vidljivo kada se neživi sadržaj zamjeni živim). Na koncu možemo zaključiti da bi koncept živosti trebao obuhvaćati sve vrste stvarnih i fiktivnih entiteta (Lyons, 1977: 183), a njihova bi klasifikacija trebala biti po potrebi promjenjiva (Weiss, 2013: 2).

4. KATEGORIJA ŽIVOSTI U ZAPADNOJUŽNOSLAVENSKIM JEZICIMA: KORPUSNA ANALIZA

Ova cjelina rada posvećena je korpusnoj analizi upotrebe sredstava izražavanja kategorije živosti u hrvatskom, srpskom, bosanskom i slovenskom jeziku, koja se zasniva na teorijskim postavkama predstavljenim u prvom dijelu rada. Analiza je provedena pomoću mrežnih korpusa hrvatskog (hrWaC), srpskog (srWaC), bosanskog (bsWaC) i slovenskog (Gigafida) jezika. Riječ je o mrežnim korpusima pogodnim za provođenje poredbene analize jer sadržavaju istu vrstu jezične građe s istom vrstom morfosintaktičke anotacije.¹⁰

Istraživanje se sastoji od: (1) korpusne analize upotrebe imenica muškog roda u akuzativu jednine s obzirom na obilježje ne/živosti (u hrvatskom, srpskom, bosanskom i slovenskom jeziku); (2) korpusne analize upotrebe odnosne zamjenice *koji* u akuzativu jednine s obzirom na obilježje ne/živosti imenice na koju se odnosi (u hrvatskom, srpskom i bosanskom jeziku).

Cilj je istraživanja preispitati hipoteze proizašle iz literature i potkrijepiti ih kvantitativnim podacima i primjerima. Uz to, kontrastivnom analizom rezultata uzoraka iz četiri korpusa nastojali smo utvrditi postoje li razlike u upotrebi sredstava izražavanja kategorije živosti među analiziranim zapadnojužnoslavenskim jezicima.

4.1. Ciljevi i hipoteze

Korpusna analiza upotrebe gramatičkih sredstava izražavanja kategorije živosti zasnovana je na hipotezi da su u zapadnojužnoslavenskim jezicima moguća odstupanja od sljedeća dva gramatička pravila:

(1) Oblik imenice muškog roda u akuzativu jednine razlikuje se s obzirom na kategoriju živosti (A=G za živo i A=N za neživo) u hrvatskom, srpskom, bosanskom i slovenskom jeziku.

(2) Oblik odnosne zamjenice *koji* u akuzativu jednine razlikuje se s obzirom na ne/živost imenice na koju se odnosi (A=G za živo i A=N za neživo) u hrvatskom, srpskom i bosanskom jeziku.

Sa ciljem provjere navedene hipoteze te utvrđivanja obilježja upotrebe navedenih sredstava izražavanja kategorije živosti u zapadnojužnoslavenskim jezicima istraživanjem smo nastojali:

¹⁰ Za sada ne postoji javno dostupan mrežni korpus ove vrste s jezičnom građom sa crnogorskoga govornog područja.

- utvrditi u kojem su omjeru imenice muškog roda u akuzativu jednine zastupljene u oblicima za živo (A=G) i neživo (A=N) u četiri zapadnojužnoslavenska jezika te ih klasificirati s obzirom na semantički razred
- na reprezentativnim uzorcima primjera imenica muškog roda u akuzativu jednine iz korpusa hrWaC, srWaC, bsWaC i Gigafida utvrditi zastupljenost primjera s nepodudarnošću između jezične i nejezične (biološke) živosti te ih analizirati s obzirom na njihova semantička obilježja
- na reprezentativnim uzorcima primjera odnosne zamjenice *koji* u akuzativu jednine iz korpusa hrWaC, srWaC i bsWaC utvrditi zastupljenost primjera s nepodudarnošću između oblika zamjenice i ne/živosti imenice na koju se odnosi.

4.2. Metodologija

Korpusna analiza provedena je pomoću mrežnih korpusa hrWaC, srWaC i bsWaC, koji su trenutno najveći korpusi hrvatskog, srpskog i bosanskog jezika, a razvijeni su 2014. godine (Ljubešić i Klubička, 2014: 30). HrWaC (v2.2) sadrži 1,4 milijarde pojavnica i sastoji se od *web*-dokumenata vršne domene .hr,¹¹ srWaC (v1.2) sadrži 555 milijuna pojavnica te se sastoji od *web*-dokumenata vršne domene .rs,¹² a bsWaC sadrži 287 pojavnica i sastoji se od *web*-dokumenata vršne domene .bs.¹³ Slovenski mrežni korpus Gigafida nastao je 2012. godine, a verzija 2.0 sadrži više od 1,3 milijardi pojavnica,¹⁴ što ga čini najvećim korpusom slovenskog jezika.¹⁵ Korpusi su automatski označeni na morfosintaktičkoj razini oznakama MULTEXT-East te su lematizirani, a odlomci su im izmiješani te svaki sadržava metapodatke o URL-u, *web*-domeni i jeziku (usp. Karlić i Bago, 2014: 112–113). Korpusi su besplatni i javno dostupni

¹¹ Preuzeto s internetske stranice: https://www.clarin.si/noske/all.cgi/corp_info?corpname=hrwac&struct_attr_stats=1&subcorpora=1 (22. 11. 2022.)

¹² Preuzeto s internetske stranice: https://www.clarin.si/noske/all.cgi/corp_info?corpname=srwac&struct_attr_stats=1&subcorpora=1 (22. 11. 2022.)

¹³ Preuzeto s internetske stranice: https://www.clarin.si/noske/all.cgi/corp_info?corpname=bswac&struct_attr_stats=1&subcorpora=1 (22. 11. 2022.)

¹⁴ Preuzeto s internetske stranice: https://www.clarin.si/noske/run.cgi/corp_info?corpname=gfida20_dedup&struct_attr_stats=1&subcorpora=1 (22. 11. 2022.)

¹⁵ Preuzeto s internetske stranice: <https://www.cjvt.si/viri-in-orodja/besedilni-korpusi/> (22. 11. 2022.)

na repozitoriju CLARIN.SI, u alatu otvorenog koda *NoSketch Engine* i putem alata *Sketch Engine* (ibid.), a Gigafida je za širu upotrebu dostupna i na portalu CJVT.SI.¹⁶

4.2.1. Uzorak

Korpusna analiza provedena je na tri grupe uzoraka:

(1) Prva grupa sastoji se od četiri nasumična uzorka (po jedan iz korpusa hrWaC, srWaC, bsWaC i Gigafida) sa 400 KWIC-primjera imenica muškog roda u akuzativu jednine **neovisno o gramatičkom obilježju živosti**. Prilikom pretraživanja koristili smo CQL-upit: Query:[tag="Ncmsa."];GDEX:200;Random sample:400

Ova grupa uzoraka izrađena je za potrebe izračuna zastupljenosti imenica muškog roda u akuzativu jednine u formi za živo (A=G) i neživo (A=N) te njihove klasifikacije po semantičkim kategorijama. Budući da kod imenica muškog roda u množini te kod imenica ženskog i srednjeg roda kategorija živosti nije gramatikalizirana, one nisu uključene ni u jedan uzorak za analizu.

(2a) Druga grupa sastoji se od četiri nasumična uzorka (po jedan iz korpusa hrWaC, srWaC, bsWaC i Gigafida) sa 400 KWIC-primjera imenica muškog roda u akuzativu jednine **u formi za živo**. Prilikom pretraživanja koristili smo CQL-upit: Query:[tag="Ncmsay"];GDEX:200;Random sample:400

(2b) U ovu grupu spadaju i četiri nasumična uzorka (po jedan iz korpusa hrWaC, srWaC, bsWaC i Gigafida) sa 400 KWIC-primjera imenica muškog roda u akuzativu jednine **u formi za neživo**. Prilikom pretraživanja koristili smo CQL-upit: Query:[tag="Ncmsan"];GDEX:200;Random sample:400

Ova grupa uzoraka izrađena je za potrebe izračuna zastupljenosti imenica muškog roda u akuzativu jednine u kojima se javlja odstupanje između jezične i nejezične živosti (imenica koja označava nešto u biološkom smislu živo na gramatičkom se planu „ponaša” kao imenica koja označava nešto neživo – i obratno).

(3) Treća grupa sastoji se od tri nasumična uzorka (po jedan iz korpusa hrWaC, srWaC i bsWaC) sa 400 KWIC-primjera odnosno zamjenice *koji* u akuzativu jednine koja se odnosi na imenicu muškog roda u akuzativu jednine i koja je u formi za neživo. Prilikom pretraživanja

¹⁶ Preuzeto s internetske stranice: <https://viri.cjvt.si/gigafida/System/About> (2. 11 .2022.)

koristili smo CQL-upit: Query:[tag="Ncmsan"] [!]? [lemma="koji" & tag="Pi-msa."]; Random sample:400

Ova grupa uzoraka izrađena je za potrebe izračuna zastupljenosti primjera odnosne zamjenice *koji* u kojima dolazi do odstupanja između jezične i nejezične živosti (zamjenica se javlja u obliku za živo iako se odnosi na imenicu koja u biološkom smislu označava nešto neživo). Riječ je o odstupanju od propisane norme koje se „uporno ponavlja unatoč strogim i dugotrajnim proskribiranjima” (npr. *Pročitao sam članak kojeg je napisao naš suradnik*), a „uočeno je također da se takve pogreške uglavnom ne javljaju kad je riječ o imenicama (nitko npr. neće reći, a pogotovo neće napisati **Pročitao sam članka* umjesto **Pročitao sam članak*)” (Pranjčević, 2013: 124–125). U analizu nije uključen uzorak na slovenskom jeziku jer je u njemu „akuzativ relativne zamjenice za muški rod singulara uvijek jednak genitivu *katarega* bez obzira na kategoriju živosti” (Kordić 1995: 117).

Uzorci od 400 KWIC-primjera izrađeni su u skladu s izračunom Karlič i Bago (2021: 152), prema kojem ta količina primjera predstavlja navedene korpuse.

4.2.2. Anotacija i obrada podataka

Analizirani korpusi posjeduju morfosintaktičku anotaciju temeljem koje je pretraživan korpus. Za potrebe istraživanja provedena je dodatna ručna anotacija prve i druge skupine uzoraka, koju je proveo dvoje nezavisnih anotatora s visokoškolskim obrazovanjem iz područja filologije. Anotacija je provedena u skladu s uputama u prethodno pripremljenoj Excel tablici. Anotacije dvaju anotatora uspoređene su te je postignuta suglasnost o nepodudarnim oznakama, stoga nije bio potreban angažman dodatnih anotatora.

(1) U prvoj grupi uzoraka anotatori su uz primjere imenica s morfosintaktičkom oznakom 'Ncmsay' (opća imenica muškog roda u akuzativu jednine u formi za živo) pridružili jednu od ponuđenih oznaka semantičkog razreda: *čovjek*, *životinja*, *fiktivno biće* ili *pogrešna anotacija* (uz primjere koji ne odgovaraju navedenom morfosintaktičkom opisu). Uz primjere imenica s oznakom 'Ncmsan' (opća imenica muškog roda u akuzativu jednine u formi za neživo) također su pridružili jednu od ponuđenih oznaka semantičkog razreda: *konkretni pojam*, *apstraktni pojam* ili *pogrešna anotacija* (uz primjere koji ne odgovaraju navedenom morfosintaktičkom opisu).

(2) U drugoj grupi uzoraka anotatori su označili primjere imenica u kojima se javlja nepodudarnost između jezične i nejezične živosti (imenice s morfosintaktičkom oznakom

oblika za živo koje u biološkom smislu označavaju nešto neživo te imenice s morfosintaktičkom oznakom oblika za neživo koje u biološkom smislu označavaju nešto živo).

(3) U trećoj grupi uzoraka anotatori su označili primjere u kojima se odnosna zamjenica *koji* javlja u obliku za živo (*kojeg*), iako se odnosi na imenicu koja u biološkom smislu označava nešto neživo.

4.3. Rezultati analize i njihova interpretacija

4.3.1. Analiza prve grupe uzoraka

Analizom prve grupe uzoraka utvrdili smo zastupljenost netočno automatski anotiranih primjera s oznakom opće imenice muškog roda u akuzativu jednine u uzorcima iz hrWaC-a, srWaC-a, bsWaC-a i Gigafide. Iz Tablice 1 vidljivo je da je u četiri uzorka zastupljenost netočno anotiranih primjera podjednaka (16%–22%) te da su uzorci stoga međusobno usporedivi.

	hrWaC	srWaC	bsWaC	Gigafida
Točna anotacija	320 (80%)	312 (78%)	321 (80,25%)	337 (84,25%)
Pogrešna anotacija	80 (20%)	88 (22%)	79 (19,75%)	63 (15,75%)

Tablica 1. Broj točno i pogrešno anotiranih primjera u analiziranim uzorcima imenica muškog roda u akuzativu jednine.

Daljnjom analizom točno automatski anotiranih primjera izračunali smo omjer broja primjera općih imenica muškog roda u akuzativu jednine u formi za živo i neživo. U sva četiri korpusa prevladavaju primjeri u formi za neživo (92%–95%), dok je primjera u formi za živo između 5% i 8%. Među uzorcima iz pojedinih korpusa nema većih odstupanja (Tablica 2).

	hrWaC	srWaC	bsWaC	Gigafida
Broj primjera u formi za živo	21 (6,56%)	18 (5,77%)	18 (5,61%)	26 (7,72%)
Broj primjera u formi za neživo	299 (93,44%)	294 (94,23%)	303 (94,39%)	311 (92,28%)
Ukupno	320	312	321	337

Tablica 2. Broj primjera u formi za živo i neživo u analiziranim uzorcima imenica muškog roda jednine u akuzativu (hrWaC, srWaC, bsWaC i Gigafida).

Većina primjera u formi za živo u sva četiri korpusa odnosi se na ljudska bića (Tablica 3), dok se većina primjera u formi za neživo odnosi na apstraktne pojmove (Tablica 4).

	hrWaC	srWaC	bsWaC	Gigafida
Čovjek	21 (100%)	18 (100%)	18 (100%)	22 (84,62%)
Životinja	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	2 (7,69%)
Fiktivno biće	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	2 (7,69%)
Broj primjera u formi za živo	21	18	18	26

Tablica 3. Broj primjera u formi za živo: klasifikacija po semantičkim kategorijama: *čovjek, životinja i fiktivno biće* (hrWaC, srWaC, bsWaC i Gigafida).

	hrWaC	srWaC	bsWaC	Gigafida
Konkretan pojam	109 (36,45%)	104 (35,37%)	122 (40,26%)	101 (32,48%)
Apstraktan pojam	190 (63,55%)	190 (64,63%)	181 (59,74%)	210 (67,52%)
Broj primjera u formi za neživo	299	294	303	311

Tablica 4. Broj primjera u formi za neživo, klasifikacija po semantičkim kategorijama: *konkretan i apstraktan pojam* (hrWaC, srWaC, bsWaC i Gigafida).

Analizom prve grupe uzoraka utvrdili smo njihova opća obilježja. Analiza je pokazala da opće imenice muškog roda u akuzativu jednine u sva četiri zapadnojužnoslavenska jezika u većini slučajeva (preko 90%) označavaju nešto neživo, i to najčešće (u preko 59% slučajeva) neki apstraktni pojam. Kada je riječ o imenicama koje označavaju živo biće, najčešće (u preko 84% slučajeva) radi se o ljudskom biću.

4.3.2. Analiza druge grupe uzoraka

Analizom druge grupe uzoraka izračunali smo udio primjera imenica muškog roda u akuzativu jednine u kojima se javlja odstupanje između jezične i nejezične (biološke) živosti: (1) među primjerima imenica u formi za živo izdvojili smo primjere koji označavaju nešto u biološkom smislu neživo; (2) među primjerima imenica u formi za neživo izdvojili smo primjere koji označavaju u biološkom smislu živo biće.

U Tablici 5 navedeni su primjeri iz korpusa hrWaC (12 primjera: 3%), srWaC (4 primjera: 1%), bsWaC (10 primjera: 2,5%) i Gigafida (20 primjera: 5%) u kojima se imenica koja označava nešto u biološkom smislu neživo pojavljuje u gramatičkoj formi za živo.¹⁷ Primjeri su kategorizirani prema kriterijima prikazanim u nastavku poglavlja.

Korpus	Kategorija	Primjeri
hrWaC	1A	/
	1B	(...) moleći uzvišenoga Stvoritelja . (...) koji je naslikao anđela okruženog snijegom i zvijezdama. (...) treba nastaviti borbu i moliti Boga za oprostaj počinjenog mislenog greha. (3x) Glavni likovi su uz Djeda Mraza , vilenjaci i vile, žongleri, mađioničari, čarobnjaci... (...) u mnogim psalmima piše da treba slaviti Gospodina pjesmom i bubnjem...
	2A	Mogu na cruza staviti zimske gume?
	2B	Far Cry i HL2 su razlozi zbog kojih sam naučio koristiti miša i tipkovnicu. (...) pa bi svake godine gledali našeg prvaka u CL (...) Nositelja programa (klub, školu, udrugu...) moguće je podijeliti u organizacijske jedinice. Tvrtka Vodenica One izabrana je za najboljeg ponuđača na javnom nadmetanju (...)
srWaC	1A	/
	1B	/
	2A	Tako „dobar” film, još dobio oskara , pa još malo da mu se podigne rejting.
	2B	Poželjno je držati miša u visini lakta. Android pruža provajdera sadržaja koji upravlja informacijama. Arhipelag je proglašen za izdavača godine u Srbiji.
bsWaC	1A	Ako je mjesto za samca, za jednog pokojnika , košta 300.000 dinara.
	1B	(...) da samo jedan čovjek vjeruje u boga , ljudi bi ga smatrali prilično čudnim. (2x)

¹⁷ Neke imenice u uzorku se pojavljuju više puta. U tablici je naveden po jedan primjer za svaku imenicu, a u slučajevima kada se ista imenica u uzorku pojavljuje više puta, u zagradi je naveden broj pojavljivanja.

		Rekao ne, a dobio Milosrdnog anđela . Preobraziti se iz anđela u đavola i obratno.
	2A	/
	2B	Nisu uspjeli terenca da naprave za sve ove godine. City će naredne sezone važiti za glavnog favorita u Premier ligi Engleske. Tesco je proglašen za trgovca godine (...) ni renomiranim autorima nije lako naći izdavača . Zašto koristiti posrednika ?
Gigafida	1A	Obama je v kratki televizijski izjavi Amerikanom pokojnika označil za enega najbolj vplivnih vrhovnih sodnikov (...) Za 6 do 10 ljudi potrebujemo: zajca in manjšega piščanca.
	1B	Sončni zubelj je nadalje ubil plašnega, divjega zmaja po imenu Sivi duh. (...) se nam je zdelo, da smo z njimi mogli najbolje ujeti duha časa skozi gledališki medij. (4x) Religija oziroma verovanje v Boga mi je pri ustvarjanju glasbe v veliko pomoč. (2x) Na koncu sem se odločila za „ hudiča “, a so me otroci že skritizirali.
	2A	Bilo je jasno, da bo Oskarja za adaptacijo odnesel John Irving. (3x) Roman je bil nominiran za Kresnika .
	2B	Deček iz Jugoslavije, za katerega domnevajo da ima raka na grlu. (4x) Namenoma sem izbral zastarelega hrošča , saj vozilo slovi po veliki zračni upornosti.
	+	Lastnika je oškodoval za približno tisočaka .

Tablica 5. Primjeri imenica u formi za živo u kojima se javlja odstupanje između jezične i nejezične (biološke) živosti.

U svim primjerima navedenim u Tablici 5 uočljivo je odstupanje između jezične i nejezične (biološke) živosti. Odstupanje, međutim, nije u svim slučajevima jednako u smislu da među navedenim primjerima ima imenica koje označavaju različite vrste referenata – od nekoć živih ili fiktivnih bića, preko kolektiva do raznih vrsta predmeta i pojava. Ovdje ćemo ih klasificirati u dvije skupine koje se sastoje od dvije potkategorije. Klasifikaciju smo izradili po uzoru na rješenja Pipera i Klajna (2013: 60–61), Weissa (2013) i Blagus Bartolec (2006).

(1) Bića koja nisu živa u biološkom smislu

(a) Imenice koje označavaju mrtvog čovjeka ili životinju

Primjer koji pripada ovoj kategoriji imenica je *pokojnik* [bsWaC, Gigafida], koja označava osobu koja više nije živa. Blagus Bartolec (2006: 16) upravo ovu imenicu navodi kao primjer koji „nema obilježje stvarne živosti, ali s obzirom na to da je vezana uz osobu, govornici je u svojoj svijesti doživljavaju kao djelatno živo biće pa je na taj način i sklanjaju”. Primjer iz ove kategorije potvrđen je i u uzorku iz Gigafide, a riječ je o imenici *zajec*, koja se u navedenom primjeru odnosi na prehrambenu namirnicu, tj. meso zeca. Ovakve imenice imaju „jak utjecaj primarnog značenja koje se odnosi na njihovu biološku živost pa je upitno je li samo dokidanje biološke živosti uvjet za ukidanje semantičke živosti i pojavu N/A sinkretizma” (ibid. 10).

(b) Imenice koje označavaju fiktivna bića

Primjeri iz ove kategorije potvrđeni su u uzorcima iz tri korpusa: *Bog* [hrWaC, bsWaC, Gigafida], *Stvoritelj* [hrWaC], *Gospodin* [hrWaC], *anđeo* [hrWaC, bsWaC], *đavao* [bsWaC], *hudič* [Gigafida], *duh* [Gigafida], *zmaj* [Gigafida] i *Djed Mraz* [hrWaC]. Riječ je o imenicama koje su „značenjski u najbliskijoj vezi s imenicama koje označavaju žive osobe muškog roda te u govornikovoј svijesti imaju odlike pravih živih bića, pa se i na jezičnoј razini tako doživljavaju, tj. podliježu G/A sinkretizmu” (Blagus Bartolec, 2006: 15).

2. Predmeti i pojave

(a) Nazivi objekata koji nose imena ljudi

Ovoj skupini pripadaju imenice *Oskar* [srWaC, Gigafida] i *Kresnik* [Gigafida]. Riječ je o nazivima nagrada koje su dobile ime po nekoј osobi. Weiss (2013: 195) objašnjava da kod takvih imenica do genitivno-akuzativnog sinkretizma dolazi upravo zbog toga što je izvorno riječ o antroponimima. Ovdje se mogu svrstati i nazivi automobila, kao što je primjerice *Cruz* [hrWaC], koji također nekada nose ljudska imena.

(b) Višeznačne imenice muškog roda koje znače nešto živo i neživo

Piper i Klajn (2013: 60–61) kao primjer ove kategorije navode imenicu *rak*, koja je potvrđena u uzorku iz Gigafide. U tom se primjeru imenica *rak* odnosi na bolest, a ona prema Weissu (2013: 195) ima gramatičku kategoriju živosti jer je dobila ime po živom biću (u ovom slučaju životinji). Isto vrijedi i za imenice *terenac* [bsWaC] i *hrošč* [Gigafida], koje se u primjerima odnose na vrstu automobila, a također imaju značenje živog bića (radnika na

terenu i vrste kukca). Ovdje se uklapaju i imenice koje pripadaju računalnom leksiku *miš* [hrWaC, srWaC] i *provajder* [srWaC], a imaju značenje životinje odnosno čovjeka (pružatelja usluge).

Ovoj se kategoriji kao posebna potkategorija mogu pridružiti imenice sa značenjem zanimanja, vršitelja neke radnje ili nositelja nekog obilježja koje se izvorno odnose na pojedince, a mogu se odnositi i na kolektive poput sportskih klubova ili tvrtki. U takvim slučajevima dolazi do prijenosa obilježja živosti s jedne osobe na kolektiv, a time i zadržavanja genitivno-akuzativnog sinkretizma (Weiss 2013: 196). Takvi su primjeri *prvak* [hrWaC], *favorit* [bsWaC] (koji se u primjerima odnose na sportski klub) te *nositelj* [hrWaC], *ponuđač* [hrWaC], *izdavač* [srWaC, bsWaC], *trgovac* [bsWaC] i *posrednik* [bsWaC] (koji se u primjerima odnose na tvrtke i institucije).

Primjer imenice koja znači nešto neživo, a ne pripada kategorijama (2A) i (2B), pronašli smo u Gigafidi, a riječ je o novčanoj jedinici *tisočak*.

Iz Tablice 5 vidljivo je da je najviše primjera imenica s odstupanjem između jezične i nejezične (biološke) živosti potvrđeno u uzorku iz Gigafide te su jedno u njemu potvrđeni primjeri svih četiriju kategorija. Budući da je riječ o pojavi niske frekventnosti, koja se javlja u 1% do 5% primjera u analiziranim uzorcima, izostanak primjera za pojedine kategorije ne znači da one nisu moguće. Također valja spomenuti da neki primjeri odstupanja koja se spominju u literaturi nisu potvrđeni u analiziranim uzorcima (npr. nazivi aduta u kartama, nazivi mikroskopskih organizama, pojedini eponimi, čovjekoliki strojevi i dr.). Provjera njihove zastupljenosti u korpusu te utvrđivanje obilježja njihove upotrebe zahtijeva korpusnu analizu pojedinačnih primjera. Usporednom analizom pojedinačnih primjera u različitim jezicima mogle bi se utvrditi i eventualne jezične specifičnosti vezane za njihovu upotrebu. U tom kontekstu posebno zanimljivima smatramo primjere imenica iz druge skupine (*Predmeti i pojave*) koji se u jezičnoj upotrebi mogu „ponašati” kao gramatički žive i nežive (npr. *Dovezao Mujo iz Njemačke najnovijeg Mercedes* / *Skoro sam kupio Mercedes* [hrWaC]; *ja bi nam sama dala oskara za glumu* / *nastao je ratni spektakl nevidjenih razmjera za kandidaturu za oskar* [hrWaC]).

*

U Tablici 6 navedeni su svi primjeri iz korpusa hrWaC (5 primjera: 1%), srWaC (13 primjera: 3%), bsWaC (10 primjera: 3%) i Gigafida (7 primjera: 2%) u kojima se imenica koja

označava nešto biološki živo pojavljuje u gramatičkoj formi za neživo.¹⁸ Primjeri su kategorizirani prema kriterijima prikazanim u nastavku poglavlja.

Korpus	Kategorija	Primjer
hrWaC	1	Kunu za narcis izdvojili su mnogi polaznici.
	2	/
	3	(...) svoju redovničku zajednicu negoli svoju obitelj, svoj narod , svoju domovinu. Za mjesni odbor Babinec, koji obuhvaća naselja Babinec, Falinić Breg (...) (2x) (...) ili na nezavisni sindik at znanosti i visokog obrazovanja...
srWaC	1	Dodajte kokos , a zatim brašno i zamesite testo.
	2	(...) ili niske temperature stresne su za čitav organizam . (...) vezavši mu o vrat kotvu, da hrišćani ne bi pronašli njegovo telo.
	3	To je unelo dodatnu nervozu u naš tim . (5x) Danas ima nade za zabludeli srpski narod . (5x)
bsWaC	1	U krumpir i brašno dodajte malo ulja, soli i jedno jaje. Zgnječite jedan paradajz i ostavite je da stoji na licu oko sat vremena.
	2	Reći ću ti što ću pronaći u tvom srcu: oštećeni mišić , slabu opskrbljenost krvlju... (...) mogla zaspati ako mi ne prede na uho ili mi stavi rep u nos. Prva je suza kliznula niz obraz , prizivajući drugu, treću... Ali ti oni tamo isperu mozak da metadon liječi mozak. (...) je povrijeđen kada ga je autobus zakačio za kuk i odbacio nekoliko desetina metara dalje. Adria, hoćeš, jašta već imati stomačić .
	3	Sa pobjedničkim osmjehom izvještava taj svoj narod o pobjedi. Na sebe su stavili zadatak da ožive ovaj sportski kolektiv .
Gigafida	1	Vendar se ukvarjate tudi z nečim, kar vsako leto obrodi enak in nov sad Motovilec solimo in začinimo s oljem in kisom.

¹⁸ Neke imenice u uzorku se pojavljuju više puta. U tablici je naveden po jedan primjer za svaku imenicu, a u slučajevima kada se ista imenica u uzorku pojavljuje više puta, u zagradi je naveden broj pojavljivanja.

		Dodamo čebulo in timijan , mešamo in pražimo, da čabula postekleni. Korenje in zeleno razrežemo na kocke, šampinjone na listiće, peteršilj sesekljam. Čebulo in česen ločeno drobno sesekljam.
	2	Romana je zaprla oči in zarila obraz v blazino.
	3	Vse agencije moraju o svojih stališčih prepričati kongres .

Tablica 6. Primjeri u kojima se javlja odstupanje između jezične i nejezične živosti.

U svim primjerima navedenim u Tablici 6 uočljivo je odstupanje između jezične i nejezične (biološke) živosti. Kao kod imenica koje označavaju nešto biološki živo a pojavljuju se u gramatičkoj formi za neživo, odstupanje nije u svim slučajevima jednako. Primjeri su u tablici klasificirani u tri skupine po uzoru na klasifikacije Pipera i Klajna (2013) i Blagus Bartolec (2006).

1. Biljke

U sva četiri analizirana uzorka potvrđeni su primjeri imenica koje označavaju biljke: *narcis* [hrWaC], *kokos* [srWaC], *krumpir* [bsWaC], *paradajz* [bsWaC], *sad* [Gigafida], *motovilec* [Gigafida], *timijan* [Gigafida], *peteršilj* [Gigafida] i *česen* [Gigafida]. Kada bi gramatička kategorija živosti bila potpuno podudarna s biološkom, biljke bi se kategorizirale kao žive, tj. pokazivale bi genitivno-akuzativni sinkretizam. Međutim, iako biljke imaju sposobnost rasta, nemaju sposobnost lokomocije, koja predstavlja jednu od temeljnih karakteristika živih entiteta. Upravo se to smatra glavnim razlogom nepodudarnosti među dvjema kategorizacijama (Locke i Fowler, prema Yamamoto 1999: 16).

2. Tijelo i njegovi dijelovi

U uzorcima iz srWaC-a, bsWaC-a i Gigafide potvrđeni su primjeri imenica koje označavaju tijelo i njegove dijelove: *organizam* [srWaC], *vrat* [srWaC], *rep* [bsWaC], *obraz* [bsWaC], *mozak* [bsWaC], *stomačić* [bsWaC], *kuk* [bsWaC], *mišić* [bsWaC] i *obraz* [Gigafida]. Blagus Bartolec (2006: 8) smatra da bi se dijelovi tijela u stvarnosti mogli smatrati živim entitetima jer imaju vitalne funkcije i sposobnost rasta, no jezično se smatraju neživima vjerojatno „zbog 'nametničke' živosti u sklopu čovjekova tijela”.

3. Skupovi živih bića

U sva četiri analizirana uzorka potvrđeni su primjeri imenica koje označavaju neku vrstu skupa živih bića: *odbor* [hrWaC], *sindikata* [hrWaC], *narod* [hrWaC, srWaC, bsWaC], *tim* [srWaC], *kolektiv* [bsWaC], *kongres* [Gigafida]. U analiziranim hrvatskim, srpskim i bosanskim

gramatikama one se svrstavaju među imenice s obilježjem neživosti (akuzativni oblik jednak je nominativnom) iako posjeduju zbiljsku živost. Blagus Bartolec (2006: 7) ističe da takve skupove živih bića čine živi entiteti te da imaju neke od karakteristika živosti kao što su dobrovoljno postupanje, pa čak i kretanje. Bez obzira na te karakteristike, one se jezično smatraju neživima jer je „osnovni semantički parametar tih imenica skupnost, neovisno o tome je li riječ o biološki živom ili neživom skupu jedinki” (ibid.).

Semantička klasifikacija imenica koje označavaju nešto biološki živo a gramatički se „ponašaju” kao nežive u suvremenim gramatikama zapadnojužnoslavenskih jezika jednostavnija je i dosljednija od klasifikacija imenica koje označavaju nešto biološki neživo a gramatički se „ponašaju” kao žive. Naime, u svim analiziranim gramatikama osim slovenskih navedeno je pravilo da se imenice u jednini muškog roda koje označavaju biljke i skupove živih bića dosljedno ponašaju kao neživi entiteti (iako se biološki mogu smatrati živima) te pokazuju nominativno-akuzativni sinkretizam. Blagus Bartolec (2006) isto utvrđuje za dijelove tijela, koji se u gramatikama ne spominju kao zasebna kategorija.

Na temelju analize gramatika zapadnojužnoslavenskih jezika te provedene korpusne analize proizlazi zaključak da imenice koje označavaju biljke, dijelove tijela i skupove živih bića dosljedno nose gramatičko obilježje neživosti te da u analiziranim uzorcima nisu zabilježeni drugi primjeri odstupanja između jezične i nejezične (biološke) živosti.

4.3.3. Analiza treće grupe uzoraka

Kategorija živosti u hrvatskom, srpskom i bosanskom jeziku očituje se i u akuzativu jednine odnosno zamjenice *koji*, koja se koristi u obliku *koji* kada se odnosi na imenice koje označavaju nešto neživo, a u obliku *kojeg(a)* kada se odnosi na imenice koje označavaju nešto živo (Blagus Bartolec 2006: 2). U pojedinim suvremenim gramatikama triju jezika propisano je pravilo upotrebe ove zamjenice, iako se u većini slučajeva ono ne spominje, a razlika između oblika *koji* i *kojeg* „u govorenom i pisanom jeziku dosta [se] često zanemaruje” (Jonke, 1965: 371–372, prema Kordić, 1995: 116). U Klajnovoj gramatici srpskog jezika stoji da je akuzativ jednine odnosno zamjenice muškog roda jednak genitivu za živi, a nominativu za neživi antecedent (npr. *Stiže prijatelj koga smo čekali / Stiže voz koji smo čekali*) (Klajn, 2005: 88). Temeljem analize gramatičkih opisa hrvatskog i srpskog jezika Kordić (1995) zaključuje:

Svim navedenim autorima koji upozoravaju na supstandardnu upotrebu oblika zamjenice *koji* zajedničko je da se njihove primjedbe tiču širenja upotrebe genitivnog oblika *kojeg* na račun nominativnog oblika *koji*: tamo gdje bi zbog obilježja [–živo] trebao u akuzativu biti upotrijebljen oblik jednak nominativu odstupa se od norme i upotrebljava se genitivni oblik *kojeg(a)*. (Kordić, 1995: 117)

Osim toga, autorica ukazuje na to da Mrazović i Vukadinović (1990) u *Gramatici srpskohrvatskog jezika za strance* tvrde da je „supstandardna upotreba oblika *kojeg* umjesto *koji* karakterističnija za hrvatsko nego za srpsko jezično područje” (Kordić, 1995: 116). Kao moguć uzrok toj razlici između hrvatskog i srpskoga govornog područja Pranjković navodi utjecaj kajkavštine na hrvatski standardni jezik (Pranjković, 2013: 127), a glavni razlog odstupanja od norme (upotrebe oblika *kojeg* umjesto *koji* uz neživi antecedent) nalazi u „činjenici da su akuzativi ličnih zamjenica trećeg lica, i to i muškoga, i srednjega roda, uvijek jednaki genitivu, a nikada nominativu (npr. prema *Vidim prolaznika* bit će *Vidim ga*, a isto tako prema *Kupujem brod* bit će *Kupujem ga*; prema *Vidim dijete* bit će *Vidim ga*, ali prema *Vidim selo* bit će također *Vidim ga*, a nikako *Vidim ono*)” (ibid. 126).

Analizom treće grupe uzoraka cilj nam je bio utvrditi zastupljenost primjera odnosno zamjenice *koji* u kojima dolazi do odstupanja između jezične i nejezične (biološke) živosti, odnosno zastupljenost primjera u kojima se zamjenica javlja u obliku za živo iako se odnosi na imenicu u akuzativu muškog roda jednine koja označava nešto neživo. Iz Tablice 7 vidljivo je da je u uzorcima zastupljenost netočno anotiranih primjera podjednaka te da su stoga međusobno usporedivi.

	hrWaC	srWaC	bsWaC
Točna anotacija	383 (95,75%)	396 (99%)	391 (97,75%)
Pogrešna anotacija	17 (4,25%)	4 (1%)	9 (2,25%)

Tablica 7. Udio točno i netočno anotiranih primjera odnosno zamjenice *koji* (hrWaC, srWaC i bsWaC).

Daljnjom analizom točno anotiranih primjera izračunali smo omjer broja primjera odnosno zamjenice *koji* u akuzativu jednine u formi za živo i neživo (Tablica 8). U sva tri korpusa prevladavaju primjeri u formi za neživo, koji su u skladu s normom. Međutim, udio primjera u formi za živo, koji nisu u skladu s propisanom normom, varira od uzorka do uzorka. Najviše ih je u uzorku iz hrWaC-a (22%), iza njega slijedi uzorak iz bsWaC-a (13%), dok ih je najmanje u uzorku iz srWaC-a (2%).

	hrWaC	srWaC	bsWaC
Forma za živo	85 (22,19%)	9 (2,27%)	51 (13,04%)
Forma za neživo	298 (77,81%)	387 (97,73%)	340 (86,96%)

Tablica 8. Udio primjera odnosno zamjenice *koji* u formi za živo i neživo (hrWaC, srWaC i bsWaC).

U Tablici 9 usporedno su prikazani izabrani primjeri rečenica u kojima se uz istu imenicu i u istoj sintaktičkoj funkciji zamjenica *koji* pojavljuje u oblicima za živo (*kojeg*) i neživo (*koji*).

<i>Koji</i>	<i>kojeg</i>
<i>U odeljku Edit Signature unesite tekst koji želite da se pojavi u potpisu koji kreirate.</i>	<i>Ovaj tekst kojeg nudite, toliko je nestvaran...</i>
<i>Bačen je u svijet koji ne razumije.</i>	<i>Mars nam je otkrio još jednu u velikom nizu tajni koje skriva svijet kojeg treba istražiti.</i>
<i>Ili će se građani opredeliti za plan koji predlažem i koji znači stabilnost, obranu nacionalnih interesa...</i>	<i>Pritom su imali plan kojeg su provodili izrazito profesionalno...</i>
<i>Svetsko tržište „pregazilo” malinu, proizvod koji smo do skoro najviše izvozili.</i>	<i>Nikad nije ekonomski optimalno da proizvodite proizvod kojeg imate dovoljno.</i>

Tablica 9. Primjeri upotrebe odnosno zamjenice *koji* u skladu s propisanom normom (lijevi stupac) te primjeri odstupanja od norme uz isti antecedent (hrWaC, srWaC, bsWaC).

Analizom uzoraka potvrdili smo hipotezu da se u hrvatskom, srpskom i bosanskom jeziku oblik odnosno zamjenice *koji* u akuzativu jednine u većini slučajeva koristi u skladu s obilježjem živosti imenice na koju se odnosi (A=G za živo i A=N za neživo). Međutim, analiza je pokazala i da se to gramatičko pravilo ne poštuje u istoj mjeri u sva tri jezika. U skladu s tvrdnjom Mrazović i Vukadinović (1990), prema kojoj je supstandardna upotreba oblika *kojeg* umjesto *koji* karakterističnija za hrvatsko nego za srpsko govorno područje, rezultati korpusne analize potvrđuju da su odstupanja od norme zaista manje učestala u srpskom (u 2% primjera) nego u hrvatskom (u 22% primjera), dok je bosanski negdje između (13% primjera). Budući da se u kajkavskom narječju razlika između oblika odnosno zamjenice *koji/kojeg* izgubila, slažemo se s Pranjkovićevom pretpostavkom da bi utvrđena razlika mogla biti posljedica njegovog utjecaja.

5. OSVRT NA REZULTATE ISTRAŽIVANJA

Analiza suvremenih gramatika zapadnojužnoslavenskih jezika pokazala je da je kategorija živosti najdetaljnije obrađena u slovenskim gramatikama (Toporišič 2000 i Herrity 2016). Manje detaljno – no opširnije nego u gramatikama hrvatskog, bosanskog i crnogorskog jezika – obrađena je u srpskoj gramatici Pipera i Klajna (2013). Među analiziranim hrvatskim gramatikama kategorija živosti najdetaljnije je opisana u gramatici Težaka i Babića (1992), čije je tumačenje uvelike podudarno onom iz gramatike bosanskoga jezika Jahića i suradnika (2000). U gramatici crnogorskog jezika Čirgića i suradnika (2010) kategorija živosti tek je spomenuta. Iako je u slovenskim gramatikama precizno definirano koje sve imenice u slovenskom jeziku sa značenjem nečeg biološki neživog imaju gramatičko obilježje živosti, u njima izostaje prikaz imenica sa značenjem nečeg biološki živog koje imaju gramatičko obilježje neživosti. U hrvatskim gramatikama Barić i suradnika (1997) i Težaka i Babića (1992) te u bosanskoj gramatici Jahića i suradnika (2000) situacija je obrnuta. Prema našoj procjeni u *Normativnoj gramatici srpskog jezika* Pipera i Klajna (2013) ponuđen je najsustavniji prikaz primjera za obje vrste odstupanja između jezične i nejezične (biološke) ne/živosti.

Dok se u gramatikama slovenskog jezika obilježje živosti pripisuje svim imeničkim zamjenicama muškog roda te osobnim i nekim odnosnim i pokaznim zamjenicama, u gramatikama ostalih zapadnoslavenskih jezika u tom se kontekstu spominje samo odnosna zamjenica *koji*.

Rezultati provedene korpusne analize tri vrste uzoraka uz mrežnih korpusa hrvatskog, srpskog, bosanskog i slovenskog jezika (hrWaC, srWaC, bsWaC i Gigafida) potvrđuju hipotezu da su u zapadnojužnoslavenskim jezicima moguća odstupanja od sljedeća dva gramatička pravila: (1) *Oblik imenice muškog roda u akuzativu jednine razlikuje se s obzirom na kategoriju živosti (A=G za živo i A=N za neživo) u hrvatskom, srpskom, bosanskom i slovenskom jeziku* te (2) *Oblik odnosne zamjenice koji u akuzativu jednine razlikuje se s obzirom na kategoriju živosti imenice na koju se odnosi (A=G za živo i A=N za neživo) u hrvatskom, srpskom i bosanskom jeziku*.

Analiza prve vrste uzoraka pokazala je da imenice muškog roda u akuzativu jednine u sva četiri zapadnojužnoslavenska jezika u većini slučajeva (preko 90%) označavaju nešto neživo. Veći dio primjera u formi za neživo odnosi se na apstraktne pojmove, a u formi za živo na ljudska bića. Među uzorcima iz pojedinih korpusa nema većih odstupanja.

Analizom druge grupe uzoraka utvrdili smo udio primjera imenica muškog roda u akuzativu jednine u kojima se javlja odstupanje između jezične i nejezične (biološke) živosti: (1) među primjerima imenica u formi za živo izdvojili smo primjere koji označavaju nešto

biološki neživo (do 5% primjera); (2) među primjerima imenica u formi za neživo izdvojili smo primjere koji označavaju biološki živo biće (do 3% primjera). Pritom, odstupanja u oba slučaja nisu jednaka, jer među navedenim primjerima ima imenica koje označavaju različite vrste referenata. Među uzorcima iz pojedinih korpusa nema većih odstupanja.

Analiza treće vrste uzoraka pokazala je da do odstupanja između jezične i nejezične (biološke) živosti nekada dolazi i pri upotrebi odnosne zamjenice *koji*. Analiza uzoraka iz korpusa hrvatskog, srpskog i bosanskog jezika pokazala je da se u većini slučajeva odnosna zamjenica *koji* koristi u obliku za neživo kada se odnosi na imenicu s obilježjem neživosti. Međutim, utvrđena su i odstupanja od toga pravila, kojih je najviše u uzorku iz hrWaC-a (22%), a najmanje u uzorku iz srWaC-a (2%) – što je u skladu s postojećim lingvističkim opisima ove pojave na hrvatskom i srpskom govornom području.

Odstupanje između jezične i nejezične živosti u nekim je slučajevima propisano normom. Tako se primjerice oblik za živo obavezno koristi u imenicama koje označavaju fiktivna bića. Oblik za neživo obavezno se koristi u imenicama koje označavaju biljke, dijelove tijela i skupove živih bića. U nekim slučajevima upotreba oblika za živo odnosno neživo opcionalna je neovisno o kontekstu (npr. u slučaju naziva objekata koji nose imena ljudi) ili ovisno o kontekstu (npr. višeznačne imenice muškog roda koje znače nešto živo i neživo). Za stjecanje detaljnijih uvida u uporabne obrasce pojedinih imenica ove vrste potrebno je provođenje zasebnih korpusnih analiza.

6. ZAKLJUČAK

Kategorija živosti semantička je i gramatička kategorija kojom se markiraju obilježja živosti i neživosti referenci odnosno referenata. Ova kategorija odlika je slavenskih jezika. U suvremenim gramatikama zapadnojužnoslavenskih jezika navedeno je opće gramatičko pravilo prema kojem imenice muškog roda u jednini koje znače nešto živo imaju genitivno-akuzativni sinkretizam, dok imenice muškog roda koje znače nešto neživo podliježu nominativno-akuzativnom sinkretizmu. Međutim, u jeziku su moguća odstupanja od toga pravila, koja su najčešće uzrokovana nepodudarnošću između jezične i nejezične (biološke) živosti. Ovakva odstupanja obrađena su u pojedinim gramatikama zapadnojužnoslavenskih jezika, a najdetaljnije u suvremenim gramatikama slovenskog jezika.

Korpusna analiza, provedena i prikazana u radu, potvrdila je da su odstupanja od navedenog pravila moguća u sva četiri analizirana jezika (hrvatski, srpski, bosanski, slovenski), iako su prilično rijetka i ograničena na malen broj imenica (u analiziranim uzorcima odstupanja se javljaju u 1%–5% primjera).

Korpusna analiza provedena u radu potvrdila je odstupanja između jezične i nejezične (biološke) živosti u uzorcima: (1) imenica koje označavaju nešto biološki neživo, a pojavljuju se u gramatičkoj formi za živo te (2) imenica koje označavaju nešto biološki živo, a pojavljuju se u gramatičkoj formi za neživo. Primjere iz prvog uzorka imenica razvrstali smo u sljedeće kategorije: (1) bića koja nisu živa u biološkom smislu: (1A) imenice koje označavaju mrtvog čovjeka ili životinju (npr. *pokojnik, zajec*); (1B) imenice koje označavaju fiktivna bića (npr. *Bog, zma*); (2) predmeti i pojave: (2A) nazivi objekata koji nose imena ljudi (npr. *Oskar, Cruz*); (2B) višeznačne imenice muškog roda koje znače nešto živo i neživo (npr. *rak, miš*). Primjeri iz drugog uzorka dijele se u tri kategorije: (1) biljke (npr. *narcis, kokos*); (2) tijelo i njegovi dijelovi (npr. *organizam, vraš*); (3) skupovi živih bića (npr. *narod, tim*).

U analiziranim gramatikama hrvatskog, srpskog i bosanskog jezika navedeno je još jedno pravilo vezano za kategoriju živosti, koje se odnosi na odnosnu zamjenicu *koji* u akuzativu jednine. Ona se na formalnom planu razlikuje s obzirom na obilježje ne/živosti imenice na koju se odnosi (A=G za živo i A=N za neživo). Korpusna analiza provedena u radu potvrdila je odstupanja od toga pravila u uzorcima iz hrvatskog, srpskog i bosanskog korpusa, u kojima se umjesto oblika zamjenice za neživo (*koji*) uz neživi antecedent koristi oblik zamjenice za živo (*kojeg*).

Zastupljenost primjera imenica muškog roda u akuzativu jednine u kojima se javlja odstupanje između jezične i nejezične živosti podjednaka je u svim analiziranim jezicima. S druge strane, odstupanja između jezične i nejezične živosti kod upotrebe odnosne zamjenice

koji razlikuje se od jezika do jezika (npr. u hrvatskom uzorku odstupanja se javljaju u 20% primjera, a u srpskom uzorku u svega 2% primjera).

Problemi pri određivanju obilježja ne/živosti imenica nastupaju zbog nedovoljno jasne i dosljedne definicije pojma živosti. Živost kao lingvistički pojam nije potpuno podudaran s biološkom kategorizacijom živosti. Hoće li nešto u jeziku biti klasificirano kao živo ili neživo ovisi o načinu na koji ljudi mentalno klasificiraju entitete. Tako su, na primjer, biljke biološki žive, ali se imenice koje označavaju biljke na gramatičkom planu „ponašaju” kao nežive, tj. podliježu nominativno-akuzativnom sinkretizmu. Kategoriju živosti potrebno je, dakle – kao što to zaključuje Blagus Bartolec (2006: 20) – ili odrediti kao „idiomatsku pojavu na razgovornoj (i dijalektalnoj) razini, koja nema normativne vrijednosti” ili je smatrati „gramatički relevantnom, uz proširenje postojećih semantičkih parametara u vezi s tumačenjem kategorije živosti i njezina formalnoga opisa na morfološkoj razini” (ibid.). Smatramo da bi boljem razumijevanju ove kategorije doprinijele korpusne analize upotrebe pojedinih primjera imenica i zamjenica, kao i istraživanja među izvornim govornicima zapadnojužnoslavenskih jezika.

7. LITERATURA

Barić, Eugenija et al. 1997. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.

Blagus Bartolec, Goranka. 2006. Od neživoga do živoga, *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 32/1, 1–23.

Comrie, Bernard. 1989. *Language universals and linguistic typology: Syntax and morphology*. Chicago: University of Chicago press.

Čirgić, Adnan; Pranjković, Ivo; Silić, Josip. 2010. *Gramatika crnogorskoga jezika*. Podgorica: Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore.

Filipović, Marko. 2014. *Posebности južnoslavenskih jezika s novoštokavskom osnovicom*. Diplomski rad, Sveučilište u Osijeku.

Herrity, Peter. 2016. *Slovene: A comprehensive grammar*. London / New York: Routledge.

Jahić, Dževad; Halilović, Senahid; Palić, Ismail. 2000. *Gramatika bosanskoga jezika*. Zenica: Dom štampe.

Kapović, Mate. 2011. *Čiji je jezik?* Zagreb: Algoritam.

Karlić Virna; Bago Petra. 2021. *(Računalna) pragmatika: temeljni pojmovi i korpusno-pragmatičke analize*. Zagreb: FF-Press.

Kašić, Bartul. 1604/2005. *Institutiones linguae Illyricae / Osnove hrvatskoga jezika*. Zagreb; Mostar: Tusculanae editiones.

Kittilä, Seppo; Västi, Katja; Ylikoski, Jussi. 2011. *Case, animacy and semantic roles*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Klajn, Ivan. 2005. *Gramatika srpskog jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Kordić, Snježana. 1995. *Relativna rečenica*. Zagreb: Matica hrvatska.

Krek, Simon et al. 2020. *Gigafida 2.0: The Reference Corpus of Written Standard Slovene*, Proceedings of of the Twelfth Language Resources and Evaluation Conference. Marseille: European Language Resources Association.

Kroeger, Paul R. 2018. *Analyzing meaning: An introduction to semantics and pragmatics*. Berlin: Language Science Press.

Langacker, Ronald W. 1991. *Foundations of cognitive grammar, Volume 2: Descriptive application*. Stanford: Stanford university press.

Lyons, John. 1977. *Semantics: Volume 1*. Cambridge: Cambridge University press.

Ljubešić, Nikola; Klubička, Filip. 2014. {bs,hr,sr}WaC – Web corpora of Bosnian, Croatian and Serbian. In *Proceedings of the 9th Web as Corpus Workshop (WaC-9)*. Gothenburg: Association for Computational Linguistics.

Mažuranić, Antun. 1861/2008. *Slovnica Hrvatska*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Mihaljević, Milan. 2002. *Slavenska poredbena gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.

Mrazović, Pavica; Vukadinović, Zora. 1990. *Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance*. Novi Sad.

Peti-Stantić, Anita; Langston, Keith. 2013. *Hrvatsko jezično pitanje danas: Identiteti i ideologije*. Zagreb: Srednja Europa.

Piper, Predrag; Klajn, Ivan. 2013. *Normativna gramatika srpskog jezika*. Novi Sad: Matica srpska.

Pranjeković, Ivo. 2013. *Gramatička značenja*. Zagreb: Matica hrvatska.

Raguž, Dragutin. 1997. *Praktična hrvatska gramatika*. Zagreb: Medicinska naklada.

Silić, Josip; Pranjeković, Ivo. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.

Stanojčić, Živojin; Popović, Ljubomir. 1992. *Gramatika srpskog jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike.

Tafra, Branka. 2001. Razgraničavanje roda i spola, *Rasprave: Časopis instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 27/1, 251–266.

Težak, Stjepko; Babić, Stjepan. 1994. *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.

Toporišić, Jože. 2000. *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba obzorja.

Trask, Robert Lawrence. 2005. *Temeljni lingvistički pojmovi*. Zagreb: Školska knjiga.

Vogels, Jorrig; Kraemer, Emiel; Maes, Alfons. 2013. When a stone tries to climb up a slope: the interplay between lexical and perceptual animacy in referential choices, *Frontiers in psychology* 4/154, 1–15

Znika, Marija; Znika, Maja. 2017. Stolova noga ili o kategoriji živosti u novijim priručnicima hrvatskog jezika, *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 43/1, 241–256.

Žagar, Mateo. 2015. Milan Mihaljević: Slavenska poredbena gramatika, 2. dio: Morfologija, Prozodija, Slavenska pradomovina, *Filologija* 65, 157–166.

Žic Fuchs, Milena. 2009. *Kognitivna lingvistika i jezične strukture: engleski present perfect*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Weiss, Peter. 2013. Kategorija živosti v govorih spodnje Zadrebke doline, *Jezikoslovni zapiski* 19/2, 193–206.

Yamamoto, Mutsumi. 1999. *Animacy and reference: A cognitive approach to corpus linguistics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins publishing company.

Internetske stranice:

Enciklopedija.hr:

Semantika – <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=55330> (02.06.2022.)

Slavenski jezici – <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=56592> (07.07.2022.)

Broj – <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=9662> (07.07.2022.)

Flektivni jezici – <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=19878> (08.07.2022.)

Clarin.si

hrWaC:

https://www.clarin.si/noske/all.cgi/corp_info?corpname=hrwac&struct_attr_stats=1&subcorpora=1 (22.11.2022.)

srWaC

https://www.clarin.si/noske/all.cgi/corp_info?corpname=srwac&struct_attr_stats=1&subcorpora=1 (22.11.2022.)

bsWaC

https://www.clarin.si/noske/all.cgi/corp_info?corpname=bswac&struct_attr_stats=1&subcorpora=1 (22.11.2022.)

Gigafida

https://www.clarin.si/noske/run.cgi/corp_info?corpname=gfida20_dedup&struct_attr_stats=1&subcorpora=1 (22.11.2022.)

Cjvt.si

<https://www.cjvt.si/viri-in-orodja/besedilni-korpusi/> (22.11.2022.)

<https://viri.cjvt.si/gigafida/System/About> (22.11.2022.)